

SIGNATURA 57 (ŠKOLNÍ VÝROČNÍ ZPRÁVY) V NK ČR

ZDENKA BOSÁKOVÁ

Abstrakt: Příspěvek se zabývá strukturou fondů uložených na signatuře 57 v Národní knihovně České republiky. Jedná se o signaturu určenou pro školní výroční zprávy převážně z let 1850–1950. Je to jedna z mála signatur, jejíž vznik si vynutila situace na knižním trhu. Po roce 1850 byla pro střední školy zavedena povinnost vydávat výroční zprávy, čímž jejich počet stoupl z 28 na cca 200. Lze zde vysledovat nárůst různých typů škol, postupně vznikaly například reálné, hospodářské nebo technické školy.

Klíčová slova: Signatury, školní výroční zprávy, NK ČR.

SYSTÉM SIGNATUR V NÁRODNÍ KNIHOVNĚ

Ve fondu Národní knihovny¹ existuje několik typů signatur. Každý typ vznikl v určité době a má vypovídající hodnotu o části fondu na něm uložené.

Je všeobecně známo, že na začátku 19. století rozdělil Karel Rafael Ungar stávající fond tehdejší Univerzitní knihovny do 54 oddělení. Struktura signatury je jedno až dvoumístné číslo, písmeno a šestimístné číslo. Oddělení 1–53 byla vyhrazena pro cizojazyčné tisky, oddělení pod signaturou 54 pak pro jazykově české tituly.

Na základě situace na knižním trhu počátku 19. století vznikly další tři signatury nesoucí čísla 55 (kalendáře), 56 (schematismy) a 57 (školní výroční zprávy). Se vznikem Hudebního oddělení vznikla signatura 59 pro hudebniny. Další signatury vznikaly při akvizici celistvých knižních fondů, a to až do čísla 75. Jednalo se například o signaturu 63 (knihovna Svatopluka Čecha), 65 (Pražská Lobkowická knihovna) nebo 75 (knihovna Bernarda Bolzana). Z těchto 75 signaturových řad přestalo 73 být doplňováno v roce 1950. Výjimku tvoří signatury 54 a 59.²

Od roku 1951 je fond stavěn čistě podle formátů, a to na signatury sestávající z písmene a šestimístného čísla. Tyto nové signatury dělí knižní fond podle formátu, v rámci nich jsou knihy stavěny podle přírůstků. Na rozdíl od dřívějšího systému se nebere ohled na vícesvazkové publikace nebo ediční řady. Dříve byly tyto související jednotky signovány stejnou signaturou, která byla rozlišena lomítkem s označením příslušné části.

SIGNATURA 57

Signatura 57 vznikla vlastně jako důsledek nařízení ministra Lva Thuna z 16. září 1849. V tomto nařízení byla ředitelům škol stanovena povinnost vydávat na konci školního roku

1 V průběhu 19. a 20. století došlo k několika změnám v názvu dnešní Národní knihovny, pro lepší orientaci budu používat toto současné označení.

2 Více o fondech uložených na jednotlivých signaturách viz například FALTYSOVÁ, V. (ed.). *Rukověť tištěných knihovnických fondů Národní knihovny České republiky: od prvotisků do konce 19. století*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky, 2006, 342 s.

výroční zprávy,³ v nařízeních byly stanoveny i povinné součásti zpráv.⁴ Signatura byla doplňována v letech 1850–1995, i když od roku 1951 se jednalo téměř výhradně o doplňování starých ročníků, nové výroční zprávy v té době již nevycházely. Za tuto dobu došlo k určitým změnám ve vzdělávacím systému v Rakousko-Uhersku, později v Československu, i ke změnám v akviziční politice Národní knihovny.

Zatímco ostatní signatury kombinující číslice s písmeny mají cca 10 oddělení (například signatura 54 má oddělení A–K a S, signatura 55 A–K, signatura 56 A–E apod.), signatura 57 má pouze dvě oddělení – A a B. V oddělení označeném písmenem A jsou uloženy zprávy vysokých škol, v oddělení B pak zprávy středních škol.

Pro školní výroční zprávy byly v katalogu zřízeny samostatné zásuvky, které jsou dodnes zachovány v naskenovaném katalogu.⁵ Jedná se o posledních pět zásuvek. K takovému oddělení signatury 57 od ostatních publikací vedly pravděpodobně dva důvody. Byla to orientace v katalogu jako celku – pokud by se mezi běžnou produkcí (kde se občas vyskytne výroční zpráva jiné instituce než je škola) zařadilo cca 2 000 titulů s velmi podobnými názvy, dohledat konkrétně jednu by bylo složité. Druhým důvodem mohla být snaha o zjednodušení orientace mezi samotnými zprávami. Řazení podle Pruské katalogizační instrukce (nebo jiné abecední řazení podle názvu) by vzhledem k podobnosti názvů a častým malým změnám v názvech přehledný katalog vytvořit nemohlo.

Výroční zprávy vysokých a středních škol jsou řazeny abecedně podle města, kde se konkrétní škola nalézala. Přednost se dávala českému názvu města, ale nedá se na to úplně spoléhat. V některých případech jsou zprávy škol nalézajících se v jednom městě rozděleny, část je pod českým a část například pod německým názvem.

ODDĚLENÍ 57 A

Signatura 57 A obsahuje výroční zprávy vysokých škol. Celkem je na signatuře 47 položek z českých zemí (Brno, Praha) a Slovenska (Bratislava, Myjava), Německa (Berlin, Bonn, Erlangen, Frankfurt a. M., Freiburg, Giessen, Göttingen, Greifswald, Halle, Hamburg, Heidelberg, Jena, Kiel, Köln, Leipzig, Marburg, München, Münster, Rostock, Tübingen, Würzburg), Polska (Vratislav), Rakouska (Graz, Innsbruck, Wien) a dnešního Ruska, dříve Pruska (Königsberg).

První signatura, 55 A 1, patří české Univerzitě Karlově, signatura 55 A 2 pak německé. I když signatury 57 byly zakládány až po roce 1850, jsou zde obsaženy i některé starší ročníky. Téměř všechny signatury 57 A jsou členěny do několika řad. Jedná se o Výroční zprávy, Seznam osob a ústavů, Seznam přednášek, Statuty, zákony a nařízení, Nástupní řeči rektorů, Slavnostní řeči, Pamětní řeči, Přednášky, Promoce, Řeči a spisy týkající se dějin univerzity, v některých případech též Univerzitní teze [2].

ODDĚLENÍ 57 B

Signatury označené 57 B byly věnovány výročním zprávám středních škol. Jsou zařazeny do tří zásuvek na konci generálního katalogu. V rámci těchto zásuvek jsou řazeny abecedně podle města, ve kterém konkrétní škola sídlila.

3 *Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Oesterreich*. Wien: K.k. Hof- und Staatsdruckei, 1849.

4 Blíže o výročních zprávách viz například BOSÁKOVÁ, Z. Výroční zprávy středních škol z 19. století. *Knihovna* [online] [cit. 2016-08-30]. 2013, roč. 24, č. 2, s. 92–100. Dostupné z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovna132/132092.htm>.

5 Naskenované lístkové katalogy Národní knihovny jsou dostupné z: <https://retris.nkp.cz/Catalog?sigla=ABA001>.

Na přelomu 18. a 19. století vydávala výroční zprávy pouze gymnázia. Jejich vydávání nebylo povinné, do roku 1850 je tak možné v Národní knihovně dohledat 28 gymnaziálních výročních zpráv. Nejedná se ale o zprávy v pozdějším smyslu, jsou to většinou pouze nekolikalistové tisky, které obsahují seznam žáků, přehled jejich prospěchu a seznam profesorů. Tyto zprávy byly umístěny na signaturu 52 F 93, kde byly podle vrocení svázané do 17 konvolutů. Jednalo se o gymnázia v těchto městech:

Benešov u Prahy (od roku 1826),
 Česká Lípa (od roku 1808),
 Mladá Boleslav (od roku 1787),
 Broumov (od roku 1808),
 Brno (od roku 1812),
 České Budějovice (od roku 1809),
 Doupov u Karlových Varů (od roku 1808),
 Hradec Králové (od roku 1803),
 Chomutov (od roku 1808),
 Kadaň (od roku 1808),
 Kroměříž (od roku 1814),
 Cheb (od roku 1810),
 Jičín (od roku 1808),
 Jihlava (od roku 1808),
 Jindřichův Hradec (od roku 1808),
 Klatovy (od roku 1813),
 Litoměřice (od roku 1805),
 Litomyšl (od roku 1807),
 Moravská Třebová (od roku 1808),
 Mikulov (od roku 1810),
 Most (od roku 1808),
 Německý Brod (od roku 1808),
 Ostrov u Karlových Varů (od roku 1808),
 Písek (od roku 1808),
 Plzeň (od roku 1808),
 Praha – Malá Strana (od roku 1792),
 Praha – Nové Město (od roku 1787),
 Praha – Staré Město (od roku 1786),
 Rychnov nad Kněžnou (od roku 1813),
 Slaný (od roku 1811),
 Žatec (od roku 1808).

Po roce 1850 byly i výroční zprávy těchto škol stavěny na signatury 57 B. Každá škola zde měla přiřazenou vlastní signaturu. Jak přibývalo středních škol a jejich výročních zpráv, rostl též počet signatur. Zprávy výše zmíněných škol mají nízké signatury, tj. byly osignovány novými signaturami mezi prvními. Signatura 57 B 1 patří gymnáziu v České Lípě.

Vzhledem k tomu, že signatury již jednou osignované 52 F 93 nebyly zpětně přesunuty, začínají původní zápisy na signatuře 57 rokem 1850. V případě, že knihovna následně získala starší ročníky, byly dopsány před první ročník na lístek k signatuře 57. Na některých lístcích je možné tyto dodatečné vpisky vidět dodnes, jiné byly později přepsány. Při identifikaci škol

je ale nutné právě tyto přípisy brát s rezervou a prověřovat. Na obrázku [3] je lístek patřící Německému reálnému gymnasiu. Toto gymnázium vzniklo v roce 1872, ale byly k němu připsány tři výroční zprávy patřící Akademickému gymnasiu (ověřeno de visu).

Od druhé poloviny 19. století začíná být patrná rozmanitost v typech škol. K výhradně klasickým gymnáziím se postupně přidávají reálná a dívčí gymnázia, lycea, hospodářské školy, reálky, obchodní akademie a jiné ústavy. Školy se mezi sebou samozřejmě různě spojovaly a rozpojovaly, případně se měnilo jejich zaměření. Často tak můžeme narazit na přeměnu gymnázia na reálné gymnázium nebo naopak. Jindy došlo k oddělení reálné části gymnázia a vzniku reálky, klasické gymnázium ale zůstalo zachováno. Tyto změny se samozřejmě musely projevit i na signaturách. Pravděpodobně zde ale neexistoval žádný společný postup, v některých případech je signatura původní školy ukončena a nahrazena jinou, jindy je v katalogu pouze poznámka, že se od školy oddělilo některé oddělení, případně se škola s nějakou jinou spojila [3].

V letech 1933–1934 probíhala pravděpodobně revize fondu uloženého na signatuře 57. Při této příležitosti byly některé lístky přepsány a doplněny [3], některé jednotlivé signatury byly i založeny, v této době založené signatury se pohybovaly kolem čísla 1 000. Pravděpodobně ale nedocházelo k zakládání signatur ve větší míře. Začátkem 40. let 20. století bylo větší množství lístků přepsáno a poměrně mnoho signatur bylo založeno. Nesou čísla kolem 1 400–1 500 a některé mají též označení „Stará zásoba“, je tedy pravděpodobné, že se jednalo o do té doby nezpracovaný fond uložený v Klementinu. Signatury zakládáné ve 30.–40. letech 20. století patřily až na výjimky školám sídlícím v zahraničí, české školy jsou zastoupeny pouze v případě, kdy škola v této době vznikla.

Poslední skupina lístků vznikla v roce 1995, jsou na ní signatury s číslem 2 000–2 100, tyto lístky jsou označeny jako kopie pro potřeby revize [7]. Jiné lístky k těmto signaturám ale neexistují. Signatury na lístcích z roku 1995 jsou posledními, které byly na signaturu 57 přidány. V tomto roce bylo doplňování signatury definitivně ukončeno.

Pokud se dnes dostane do Národní knihovny nově nějaká výroční zpráva střední školy z 19. nebo 20. století, je jí přidělena signatura 54. Na některých záznamech v elektronickém katalogu NKC tak najdeme současně signaturu začínající číslem 57 a 54.

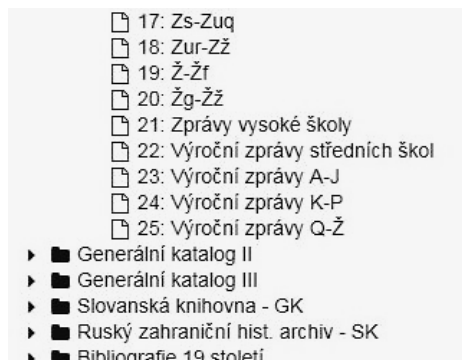
THE 57 CALL NUMBER IN THE NATIONAL LIBRARY OF THE CZECH REPUBLIC (SCHOOL ANNUAL REPORTS)

Summary: This paper shows the evolution of the call number 57 in the National Library of the Czech Republic. This call number is occupied by the school annual report and it was used between 1850 and 1995. The call number, unlike most of others call numbers, was created according to the need of the library to reflect the change in the book fair. There was 28 annual reports in 1849 and cca 200 in 1850. This major change was caused by the law, that made it compulsory for high schools to issue an annual report. In the growing number of different school types we can see the changes in the school system in the Austrian-Hungarian Monarchy and Czechoslovakia. In the card catalogue there are small notes to show us how and when the call number expanded.

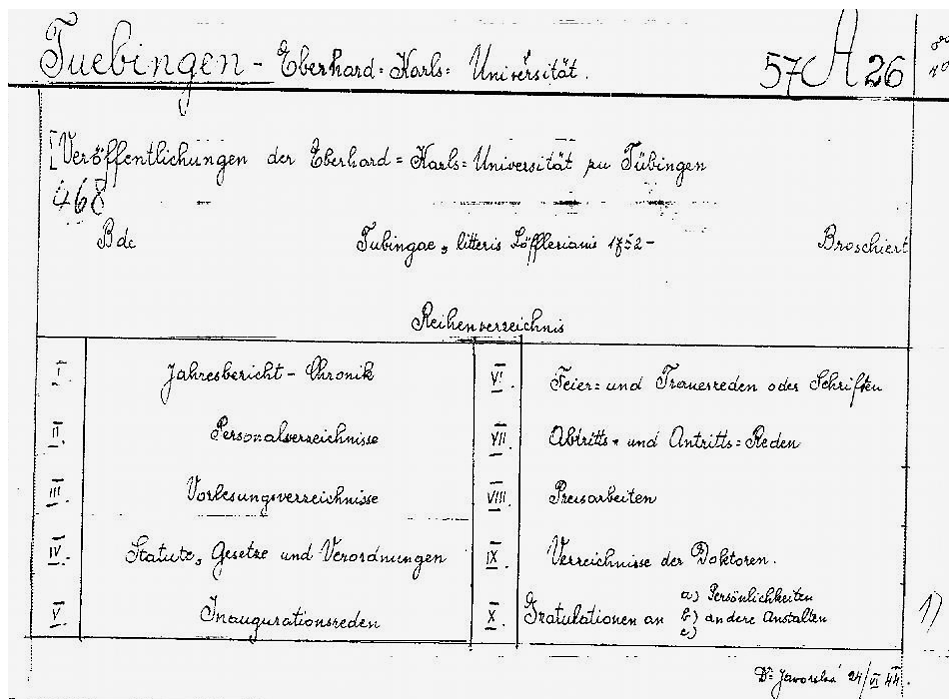
Key words: Call numbers, school annual reports, National Library of the Czech Republic.

PhDr. Zdenka Bosáková (*1980)

Absolvovala obor Vědecké informace a knihovnictví na FF MU v Brně (1999–2004) a rigorózní řízení na UISK FF UK. Od roku 2004 pracuje v NK ČR, kde se věnuje katalogizaci knižní produkce 19. století a metodické a konzultační činnosti v této oblasti. Publikuje v odborných časopisech, zaměřených článků je převážně na knižní kalendáře 19. století. V roce 2015 vydala publikaci *České knižní kalendáře 19. století*, jejíž součástí je soupis provenienčně českých kalendářů.

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obrázek č. 1: Umístění signatury 57 (výroční zprávy) v Generálním katalogu I.

Obrázek č. 2: Listek patřící výročním zprávám vysoké školy s rozepsanými řadami v rámci signatury.

Jahresbericht - Prag - deutsches Staatsrealgymnasium 57 B 73.

I. Erster Jahresbericht über das deutsche Staats-Realgymnasium in Prag...

Prag, Selbstverlag der Anstalt 1873-1924. pt.

Od r. 1923: Erstes deutsches Staatsrealgymnasium in Prag II. - R. 1924 zrušeno.

1. (1872/73)	7. (1878/79)	13. (1884/85)	19. (1890/91)	25. (1896/97)	31. (1902/03)	1908/09.
2. (1873/74)	8. (1879/80)	14. (1885/86)	20. (1891/92)	26. (1897/98)	32. (1903/04)	1909/10.
3. (1874/75)	9. (1880/81)	15. (1886/87)	21. (1892/93)	27. (1898/99)	33. (1904/05)	1910/11.
4. (1875/76)	10. (1881/82)	16. (1887/88)	22. (1893/94)	28. (1899/1900)	34. (1905/06)	1911/12.
5. (1876/77)	11. (1882/83)	17. (1888/89)	23. (1894/95)	29. (1900/01)	1906/07.	1912/13.
6. (1877/78)	12. (1883/84)	18. (1889/90)	24. (1895/96)	30. (1901/02)	1907/08.	1913/14.

* 1872 2. 1890. Festzelt 1890.
 * 18 2. 1890.
 Prešovsko:
 Petr. 1. 3. 1934.

Obrázek č. 3: Lístek přepsaný v roce 1934 s poznámkou o zrušení školy a chybně přiřazenými ročníky 1856–1858.

Programm - Mladá Boleslav - Gymnasium 57 B 68.

Programm vyššího gymnasia v Mladé Boleslavi

V Mladé Boleslavi, zřízené Philippem Griebel 1835- pt.

Nejstarší počínky s titulem : Juventus gymnasii caesares regni Neoboleslanensis a moribus et progressu in literis censae...

Rok 1839 - 1840			Rok 1870 - 1870	Rok 1885 - 1886	Rok 1891 - 1891
" 1840 - 1841			" 1880 - 1881	" 1886 - 1887	" 1893 - 1893
" 1841 - 1842			" 1881 - 1882	" 1887 - 1888	" 1893 - 1894
" 1842 - 1843		Rok 1875 - 1876	" 1882 - 1883	" 1888 - 1889	" 1894 - 1895
		Rok 1877 - 1878	" 1883 - 1884	" 1889 - 1890	" 1895 - 1896
Rok 1838 - 1839	Rok 1871 - 1872	" 1872 - 1873	" 1884 - 1885	" 1890 - 1891	1896 - 1897

Jun 12 / 11 43.

Obrázek č. 4: Lístek přepsaný v roce 1943 se zanesenými ročníky vydanými před rokem 1850.

Jahres-Bericht - Eger-Ober-Gymnasium 57 B4.
 Jahres-Bericht des [L.L.] Ober-Gymnasiums in Eger (Lößmann)...

91 Eger, Kulturvolley 1852- pt. 164.

Starej ročníky s titulem: *Juventus Caesareo-regii Gymnasii Egeri
 e moribus et progressu in litteris pensata...*

1838/1839	1839/1840	1840/1841	1841/1842	1842/1843	1851/52	1852/53	1853/54	1854/55	1855/56	1856/57	1857/58	1858/59	1859/60	1860/61	1861/62	1862/63	1863/64	1864/65	1865/66	1866/67	1867/68	1868/69	1869/70	1870/71	1871/72	1872/73	1873/74	1874/75	1875/76	1876/77	1877/78	1878/79	1879/80	1880/81	1881/82	1882/83	1883/84	1884/85	1885/86	1886/87	1887/88	1888/89	1889/90	1890/91	1891/92	1892/93	1893/94	1894/95	1895/96	1896/97	1897/98	1898/99	1899/1900	1900/01	1901/02	1902/03	1903/04	1904/05
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	-----------	---------	---------	---------	---------	---------

Obrázek č. 5: Lístek s dodatečně vepsanými ročníky 1838–1843.

Tudósítványa-Károlyfehérvár-kath. főgymnasium 57 B 1408

A károlyfehérvári római katolikus nyilvánt. fő-gymnasium II. tudósítványa 1857/8. [II. Výroční správa r. katol. gymnasia v Károlyfehérváre na rok 1857/8.]

4. sv. Kolozsvártt, typ. Lyceum (1858-

Tudósítványa			
— II. 1857/8. (1858)	X		
— II. 1858/9. (1859)	X		

Királi károly. X 2 A.

Mes. 16. II. 1858.

Obrázek č. 6: Lístek založený v roce 1942 s označením „Stará zásoba“.

Jahres-Bericht - Karlsbad - Gewerbl. u. Fortbildungsbereich 54 B 2 114

10 sv.

			19. 1909-10.
		14. 1904-05.	
		15. 1905-06.	21. 1911-12.
10. 1900-01.		16. 1906-07.	22. 1912-13.
11. 1901-02.			23. 1913-14.
12. 1902-03.			

Vypukl pro potřeby revize   *18.7.95*   *17. Sakau*

Obrázek č. 7: Lístek datovaný 18. července 1995 vyrobený pro potřeby revize.